Jolanta Sławińska

Praca z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2, 20-23

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Jolanta Sławińska
Miejskie Przedszkole nr 23 im. Jasia i Małgosi w Częstochowie

PRACA Z DZIECKIEM O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Zdolności od dawna były uważane za główny czynnik warunkujący powodzenie człowieka w różnych dziedzinach życia.

Zdolności dzielimy na:

– **ogólne**, które przejawiają się we wszystkich działaniach jednostki i wpływają na wszystkie jej poczynania,
– **specjalne**, które wiążą się z określonymi rodzajami działalności.

Praca z dzieckiem zdolnym wymaga odpowiedniej strategii i organizacji różnych elementów systemu dydaktycznego (celów, treści, procesu, metod, środków i form organizacyjnych).

Jednym z najbardziej znanych sposobów pracy z dzieckiem zdolnym jest wcześniejsze podejmowanie przez niego nauki szkolnej, to znaczy przed osiągnięciem wieku – obowiązku szkolnego. Kolejną metodą pracy jest przyspieszenie tempa. Do technik umożliwiających szybsze przyswajanie materiału nauczania należą:

– klasy „półroczne",
– „wydłużony" rok szkolny,
– podwójna promocja,
– indywidualizacja tempa pracy.

Inną metodą pracy z dzieckiem zdolnym jest wzbogacanie programów szkolnych. Programy specjalne stanowią najbardziej radykalny sposób wzbogacania treści obowiązkowych i fakultatywnych. Inną formą pracy są zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne. W rozwijaniu zdolności ważną rolę odgrywa indywidualizacja treści nauczania, która opiera się na zróżnicowaniu tempa, metod, środków dydaktycznych i form pracy.

W procesie dydaktyczno-wychowawczym nie wystarcza już tylko przekazywanie i odtwarzanie wiedzy, kształcenie pilności. Konieczne jest rozwijanie potencjału twórczego przygotowujące dziecko do tworzenia rzeczy nowych i wartościowych, szukanie niekonwencjonalnych rozwiązań. Potrzebne jest rozwijanie inwencji, pomysłowości, wyobraźni, twórczego myślenia wobec pojawiających się problemów, skłonności do stałego pogłębiania wiedzy i samodoskonalenia. Rodzina i szkoła jako dwa najbliższe dzieciom środowiska odgrywają szczególną rolę w zakresie pobudzania, ujawniania i rozwijania zdolności dzieci. Zadaniem dorosłych jest pomóc dziecku w poznawaniu jego własnych cech oraz pokazywanie sposobów ich urzeczywistniania.

Nadpobudliwość jako kolejna specjalna potrzeba edukacyjna charakteryzuje się następującymi objawami:

– problemy z utrzymaniem uwagi,
– problemy z kontrolą impulsywności,
– nadmierna ruchliwość.

Pracę z dziećmi nadpobudliwymi należy zacząć od akceptacji jego odmienności i przyjęcia tego, że być może nigdy nie będzie ono idealnym dzieckiem i uczniem. Pracując z dzieckiem nadpobudliwym należy zminimalizować objawy nadpobudliwości, czyli:

– wyznaczamy krótkie okresy na pracę i dłuższe na odpoczynek,
– uczymy samodzielności podczas odrabiania lekcji,
– dbamy o spokój podczas wykonywania zadań domowych (bez rozmów i telewizji),
– nie przesadzamy z ilością zadań,
– staramy się nie karcić i nie strofować dzieci,
– staramy się dopasować obowiązki do możliwości dziecka, a nie odwrotnie,
– dajemy czas na przystosowanie się do nowej sytuacji,
– nie nalegamy na zbyt długie przesiadywanie przy biurku,
– wprowadzamy z wyczuciem normy i zasady, egzekwujemy ich przestrzeganie.

Wszystkie te działania powinien łączyć szczegółowy plan zajęć dziecka ze stałymi porami snu, posiłków, odrabiania lekcji. Powtarzanie tych samych sekwencji prowadzi do uporządkowania świata dziecka. Należy także powierzać dzieciom nadpobudliwym odpowiedzialne zadania, poprzedzone wzmocnieniem. Warto dawać zadania, z których jest w stanie wywiązać się, mimo obiektywnych trudności. To prowadzi do samodzielności, uskrzydla i dodaje wiary we własne możliwości. Dzieci nadpobudliwe najbardziej lubią zabawy, w których przeważa element ruchowy. Do metod pracy z dzieckiem nadpobudliwym psychoruchowo należą:

Techniki relaksacyjne

Technika relaksacji wg Jacobsona- polega ona na wykonywaniu przez dzieci czynności rozluźniania oraz napinania mięśni podczas zaproponowanej przez nauczyciela zabawy.

Relaksacja oparta na treningu autogennym Schulza – dzieci w pozycji leżącej słuchają opowiadania nauczyciela o bohaterze bajki. Opowiadanie powinno odbywać się na tle cichej muzyki relaksacyjnej. Na skutek częstego stosowania ćwiczeń wytwarzają się odruchy warunkowe, dzięki którym dzieci szybko mogą się zrelaksować, gdy usłyszą samą muzykę.

Metoda Symboli Dźwiękowych – metoda oparta na muzyce i ruchu. Ćwiczenia dzielą się na: – ćwiczenia w sferze ruchowej, – ćwiczenia procesów poznawczych, – ćwiczenia procesów emocjonalnych, – ćwiczenia w sferze społecznej.

Ekspresja ruchowa

Na początku ćwiczenie polega na swobodnym poruszaniu się w rytmie proponowanej muzyki.

W drugim etapie ćwiczeń następuje kontrolowanie ruchów dziecka, poprzez zastosowanie ćwiczeń inhibicyjno-incytacyjnych, polegających na naprzemiennym pobudzaniu i hamowaniu.

W ostatnim etapie są wprowadzane ćwiczenia mające na celu uporządkowanie ruchów dziecka.

Interpretacja plastyczna utworów muzycznych

W pierwszym etapie ćwiczenia zadaniem dzieci jest ilustrowanie nastroju utworu muzycznego, który został przez nich wysłuchany za pomocą plam wykonanych zamoczoną w farbie szmatką, a w późniejszym etapie pędzelkami na dużych arkuszach papieru.

Poznanie i operowanie symbolami dźwięków

Ćwiczenia te polegają na poznaniu dźwięków: niski – wysoki, długi – krótki, głośny – cichy oraz przyporządkowaniu im wymyślonych przez nauczyciela znaków graficznych. Ćwiczenia są rozpoczynane w makroprzestrzeni a następnie w mikroprzestrzeni.

Zabawy słowno-muzyczno-ruchowe

Zabawy rozpoczyna się od łatwych ćwiczeń ortofonicznych i utworów wierszowanych, które w połączeniu z muzyką są dobrymi ćwiczeniami w melorecytacji. W ostatnim etapie już sam podkład muzyczny, znany dzieciom, powinien być skojarzony z bajką i stać się zachętą do samodzielnych improwizacji.

Relaksacja

Ma służyć zwolnieniu napięcia mięśniowego i psychicznego u dzieci. Stosujemy ją w zależności od sytuacji.

Techniki parateatralne

Technika zamiany ról – polega na organizowaniu dziecku zabawy, w której odegra ono rolę umożliwiającą mu zdobycie nowych doświadczeń.

Teatr palcowy – dziecko za pomocą swoich palców odgrywa różne sytuacje z codziennego życia.

Teatr kukiełkowy – do teatrzyku dzieci same wykonują kukiełki. W końcowym etapie następuje omówienie przebiegu przedstawienia i wyciąganie wniosków.

Teatrzyk wyboru – wspólne ustalenie z dziećmi tematu przedstawienia. Nauczyciel wybiera jedno dziecko i przydziela mu określoną rolę, po czym wybrane dziecko samo dobiera sobie kolegów aktorów i ustala, kto kogo będzie grał.

Metoda malowania dziesięcioma palcami

Do malowania tą metodą, która odbywa się dłońmi i palcami, używa się sześciu podstawowych kolorów. Dziecko maluje na białym lub szarym papierze pakowym o wymiarach 55x40 cm.

Temat jest dowolny. Czas wykonania trwa od 2 do 40 minut. Po zakończeniu pracy dzieci opowiadają o treści swojej pracy.

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne

Podczas ćwiczeń dziecko poznaje własne ciało, poznaje przestrzeń, w jakiej się znajduje, dzięki czemu staje się ona znajoma i bliższa dziecku, a przez to może być ono bardziej aktywne i twórcze. Ćwiczenia w grupie służą nawiązywaniu kontaktów, współdziałaniu z innymi, a także rozwijaniu zachowań empatycznych.

Dzieci z niedosłuchem

Dzieci z fragmentarycznymi deficytami w zakresie sprawności słuchowej słyszą dobrze, ale mają kłopoty z analizą i syntezą dźwięków. Dlatego mają problemy z wymową. Niechętnie słuchają czytania lub opowiadania bajek. Mają problemy z zapamiętywaniem tekstów, nie mają poczucia rytmu. Podejmując pracę z dzieckiem niedosłyszącym, należy zdać sobie sprawę z faktu, iż kształtowanie mowy jest częścią składową kształtowania całej jego osobowości.

Planując pracę, podstawowe grupy ćwiczeń należy dobierać w oparciu o dobrą znajomość dzieci, mając przede wszystkim na uwadze: wiek, stopień ubytku słuchu,

poziom rozwoju mowy, występujące nieprawidłowości artykulacyjne, zaburzone wskutek ubytku słuchu funkcje psychiczne, występujące zaburzenia emocjonalne. Praca z dzieckiem niedosłyszącym między innymi powinna zawierać następujące elementy:

– ćwiczenia oddechowe,
– ćwiczenia narządów mowy,
– ćwiczenia artykulacyjne,
– ćwiczenia słuchu awerbalnego,
– ćwiczenia słuchu werbalnego,
– ćwiczenia odczytywania mowy z ust,
– ćwiczenia analizy i syntezy wzrokowej,
– ćwiczenia manualne.

Jolanta Sławińska

Bibliografia:

Jastrząb J., *Zaspokajanie potrzeb edukacyjnych,* [w:] „Wychowanie na co Dzień" 1995, nr 12.

Kupisiewicz Cz., *Niepowodzenia dydaktyczne,* Warszawa 1963.

Petersen W., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,* [w:] *Metody pedagogiki specjalnej*, pod red. W. Norrisa, A. Haringa, M. Schefeluscha, Warszawa 1997.

Spionek H., *Zaburzenia psychoruchowego rozwoju dziecka*, Warszawa 1965.

Katarzyna Krysztoforska
Studentka IV roku Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego
Akademia im. J. Długosza w Częstochowie

„MATERIAŁ ROZWOJOWY" MARII MONTESSORI A DZIECKO W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Istotą wychowania w systemie M. Montessori jest usamodzielnienie i uniezależnienie się dziecka oraz jego odpowiedzialność za własne czyny. Dlatego tak ważny jest materiał rozwojowy, a wraz z nim otoczenie, które ma być „startem do samodzielnego lotu" w świecie dorosłych.

M. Montessori podkreślała, jak ważne dla dziecka jest otoczenie. W jej opracowaniach można przeczytać: „Gdy obcy człowiek do nas w gościnę przychodzi, staramy się chwile pobytu u nas mu uprzyjemnić, stwarzamy takie warunki, by obcemu przybyszowi było